

Mezőgazdasági társadalombiztosítás

ELŐADTA GRÓF TELEKI TIBOR

A társadalombiztosítás a jelenkor egyik legtöbbet emlegetett intézménye. Sokan szidják, elvértve elismeréssel is szólnak róla, de lépten-nyomon találkozunk a nevével. Mi a magyarázata ennek az érdeklődésnek? Az, hogy ez az intézmény közvetlenül vagy közvetve majdnem mindenkit érint, kit mint munkást, kit mint munkaadót. Az az intézmény, amely a közvélemény érdeklődését ennyire felkelti, megérdemli, hogy egy pillantást vessünk reá. Mi tehát a magyar mezőgazdasági társadalombiztosítás intézménye? Honnan jött, miből lett, mit ad és mibe kerül. A társadalombiztosítás intézménye külső alakjában nem régebb egy emberöltőnél, de az általa képviselt gondolat az emberi együttérzés, a szolidaritás gondolata egyidős az emberiséggel.

Az ember elszigetelt egyéni voltában a földkerekség leggyámoltalanabb lényé. Amilyen hatalmas alkotásokat tud együttes akarattal, egy gondolat vezetése alatt létrehozni, annyira gyámoltalan és erőtlen, amikor egymagában áll szemben a természet roppant erőivel. Az elszigetelt egyén végtelen gyengesége szemben az egyesülésben rejlő hatalmas erővel, a természeti törvény erejével predesztinálja az embert a társulásra, egyesülésre.

A társulásra, egyesülésre való törekvés azonban a kényszerítő szükség követelményein túl az embernek magasabbrendű lényéből folyó lelki sajátossága. Az embernek az a törekvése, hogy embertársán segítsen a léleknek Istentől beleoltott legszebb, legmagasztosabb tulajdonsága. Az emberi lélek mélyén mindig élő szolidaritás gondolatának megnyilvánulása az az ősi szokás, hogy a bajt, kárt szenvedett egyént a közösség tagjai segítették s ezzel kárát egymás között mintegy megosztották. Ez a gondolat a római jog rendszerébe a Lex Rhodia de jactu jogi formulájában már mint tételes jogszabály került és előírta, hogy ha a veszélybe jutott hajó egyik utasának áruja elpusztult, a kárt a hajó minden utasának egyetemlegesen kell viselnie.

A kármegosztás gondolatának továbbfejlesztése volt a XIX. évszázadtól kezdve mind szélesebb körben elterjedt elemi biztosítás is. Ma, sőt már a múlt század közepén is, a jó gazda köteles gondosságához tartozott a vagyontárgyak elemi csapások esetére való biztosítása. A vagyonnak a természet veszedelmei elleni biztosítása közérdek is, mert a közösség szempontjából a nemzeti vagyon egy részének elpusztulása sem közömbös.

De ha fontos az, hogy a társadalom vagyonos, a termelési eszközök birtokában lévő egyedei existenciájukat vagyonuk pusztulása esetére biztosítsák, még inkább fontos mind az egyén, mind a közösség szempontjából az, hogy az emberi társadalom legfontosabb erkölcsi és vagyoni értéke, az emberi munkaerő biztosítva legyen a rá leselkedő veszedelmek ellen. Az a gazda, akinek a háza porig égett, szegényebb lesz, küzködni kell, míg régi életszínvonalát visszaállíthatja, de ha a földhöz ragadt munkás kezét a cséplő-

gép leszakítja, vagy a bika halálra tiporja, a munkás, illetőleg családja, ha csak a közösség vagy a jó emberek gondjukba nem veszik, biztosítás nélkül az éhhalálnak volna kitéve.

Az emberi munkaerőnek az élet veszedelmei esetére való biztosítása tehát társadalmi szükségesség. Ez a körülmény teszi indokolttá a társadalombiztosítás bevezetését és ez adja magyarázatát annak is, hogy a szociális biztosítást ma már a világ majdnem minden állama kötelező – kényszer – biztosítás útján oldotta meg. Nem lehet ugyanis a szegény, műveletlen emberek szabad belátására bízni azt, hogy amidőn életük egén verőfényes napsütés játszik, gondoljanak a viharos, zimankós napokra. De nem lehet önkéntes elhatározásra bízni a társadalombiztosítást már azért sem, mert azok akiknek magukat biztosítaniuk kellene, szegénységüknél és elesettségüknél fogva erre magukban képtelenek. Szükséges tehát, hogy a munkás erejének, egészségének megővését, öreg napjaiban való megélhetését szolgáló biztosításból az őt foglalkoztató munkaadó és az államhatalom is kivegyék részüket.

Ha a társadalombiztosítás most ilyen fontos, szinte nélkülözhetetlen intézmény, felvetődhet az a kérdés, hogy évszázadokon át miképpen tudott a világ enélkül az intézmény nélkül meglenni. A kérdésre természetes választ ad az, hogy a középkor rendi szervezete a szolidaritizmus gondolatát már állami és társadalmi berendezésében teljes mértékben megvalósította. Az úrbériség fennállása alatt a jobbágy, bár közjogilag alávetett helyzetben volt, gazdaságilag sok tekintetben jobb és elsősorban biztosabb helyzetben élt nem csak a jelenkor gazdasági munkásánál, hanem a kisbirtokosánál is. A munkaképtelenné vált és általában a létfeltételében veszélyeztetett jobbágy támaszt talált mind a jobbágyközségben, mind földesurában. A társadalombiztosítás alapeszméjének a szolidaritizmusnak a megvalósításához tehát külön jogintézményre nem volt szükség.

A patriarkális alapokon nyugvó úrbéri gazdálkodás a törökök kiűzetésétől kezdve egyre határozottabb lépésekkel alakult át bér munkásokkal dolgozó kapitalisztikus gazdálkodássá. A töröktől visszafoglalt területeken újonnan adományozott birtokok tulajdonosai birtokuk nagyobb hasznának biztosítása érdekében egyre inkább telepítettek jobbágyok helyett bér munkát végző, önálló birtokkal nem rendelkező, zselléreket. Ily módon Békés és Csanád vármegyékben már az úrbéres gazdálkodás korában is keletkeztek hatalmas mezőgazdasági munkásközségek.

Az 1848. évi törvényhozás a jobbágyokat a földesúri kötöttségek alól felszabadította és ezzel a mezőgazdaságban is teljes mértékben bevezette szabad bér munka rendszerét. Nem telt el ezután egy emberöltő és a kapitalisztikus gazdálkodásnak, a szabad bér munka rendszerének hatásai már forradalmi jelenségekben törtek ki. Az 1890-es években a Nagyalföld gazdasági munkás gócpontjaiban Békéscsabán, Hódmezővásárhelyen a mezőgazdasági munkásság elégedetlensége nagyarányú megmozdulásokban jelentkezett és ezt a mozgalmat csak a fegyveres erő erélyes alkalmazásával lehetett lecsendesíteni.

Szerencséje az országnak, hogy amidőn a mezőgazdasági munkásság szociális helyzete a legjobban elmérgesedett és amikor az ellentéteket az izgatás is végtelenül kiélesítette, egy olyan kiváló politikus vette kezébe az ország agrár ügyeinek intézését, aki a bajok gyökerét rögtön felismerte és minden elfogultságot félretéve azonnal meglátta a gyógyítás módját, hogy nem elég a forradalmi jellegű megmozdulásokat fegyveres erővel elfojtani, hanem a hibákat, a joggal kifogásolható szociális bajokat kell megszüntetni. Ezeknek a hibáknak az orvoslására a szociális igazságtalanságok kiküszöbölésére irányuló szándék jellemezte Darányi Ignácot. Az ő javaslatai alapján

a századforduló körüli években a mezőgazdasági munkaviszony kérdéseit a törvényhozás sorra szabályozta, 1900-ban pedig életre hívta a mezőgazdasági társadalombiztosítás ma is fennálló intézményét.

Az 1900: XVI. törvénycikk természetesen ma már sok tekintetben elavultnak látszik. E törvény nagy részét a későbbi jogszabályok hatályon kívül is helyezték. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni azt, hogy 1900-ban a kötelező társadalombiztosítás még a legtöbb európai államban csak mint az újítók vágyálma élt és a magyar ipari-biztosítás is fejlődésének még csak kezdetén volt.

A mezőgazdasági munkások szociális biztosítását ellátó intézményt az 1900: XVI. törvénycikk Országos Gazdasági Munkás- és Cselédsegélypénztárnak nevezte el. Ez a név a mai fülnek, amely megszokta a rövid, vagy lerövidített intézményneveket, talán kissé hosszadalmas, de kétségtelen, hogy az intézmény rendeltetését és alkotóinak célját hűen fejezte ki. Ez a cél, melyet az Intézet minden névváltoztatáson át megőrzött a segítség volt, segítséget nyújtani, amikor és amennyire csak lehet a magyar föld dolgozóinak, a munkásnak és cselédnek egyaránt. Az intézmény 1913-tól mint Országos Gazdasági Munkáspénztár működött, 1937-ben pedig, amidőn az Intézet ügykörébe a gazdatisztek nyugdíjbiztosítása is bekapcsolódott, ennek a szélesebb körű, – most már nemcsak fizikai munkásokat, hanem a gazdasági termelés szellemi irányítóit is magában foglaló, - ügykörnek megfelelően az intézmény az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet nevet kapta.

Az Intézet a földművelésügyi miniszter felügyelete és fennhatósága alatt álló autonóm intézmény. Önkormányzati szerve a központi igazgatóság. Az igazgatóság élén a földművelésügyi miniszter által kinevezett elnök áll. Az elnökön kívül az igazgatóságnak eredetileg 12 tagja volt, 1937 óta az igazgatósági tagok száma húsz. Az igazgatóságban képviselve vannak a magyar mezőgazdaság hivatalos érdekképviselőit, az Országos Mezőgazdasági Kamarán felül a fontosabb agrár társadalmi egyesületek, mint az Országos Magyar Gazdasági Egyesület, a Magyar Gazdatisztek Országos Egyesülete, a Magyar Földbérlet Országos Szövetsége. Az Országos Mezőgazdasági Kamara két földbirtokost és négy mezőgazdasági munkást küld az Intézet igazgatóságába.

Az igazgatóság megbízása három évre szól. Gyakorlatban azonban az igazgatóság összetétele állandó. Például az igazgatósági elnöki tisztet kiváló elődöm, gróf Keglevich Gábor az Intézet fennállásától, 1901-től 1923-ig, tehát 21 éven át töltötte be. Azóta pedig ezt a tisztet megszakítás nélkül én látom el.

Gróf Keglevich Gábor nevének említésénél nem mulaszthatom el, hogy e kiváló elődömről egy-két szót ne szóljak. Az Intézetet, annak első ügyvezető igazgatójával, Fáy Gyula cs. és kir. kamarással együtt, aki a háború előtti idők egyik legkiválóbb mezőgazdasági szociálpolitikusa volt, ők szervezték meg. Ez a szervezés nem volt könnyű feladat, mert a szociális biztosítás akkor még mindenütt gyermekcipőben járt, nem voltak tehát előttük mintául szolgáló fejlett intézmények, ahonnan tanulhattak volna, hanem teljesen magukra voltak utalva. Az Intézet két szervezőjének takarékos körültekintő gondolkodását, tiszta előrelátását mi sem bizonyítja jobban, hogy az Intézet nagyban és egészben ma is változatlanul azon az úton halad, amelyet ők jelöltek ki számára.

Az Intézet ügyvitele élén ma a vezérigazgató áll. A vezérigazgató rendelkezik az Intézet tisztviselőivel, akik egyébként állami tisztviselők, ő határoz elsőfokon a biztosítottak ügyeiben, ő irányítja az Intézet vagyónának kezelését és általában az Intézet egész

ügyvitelét. Az ügyvitel feladatainak jellemzésére csak azt említem meg, hogy a múlt évben az Intézethez érkezett beadványok száma a 200.000-et meghaladta.

Az Intézet a mezőgazdasági társadalombiztosítás ügyvitelét központosítva Budapestről látja el. Kirendeltségei nincsenek, hanem helyi teendőinek ellátására a törvény a községi elöljáróságokat, illetőleg a polgármestereket kötelezi.

Az Intézet körülbelül 650.000 gazdasági munkavállaló balesetbiztosítását, 750.000 gazdasági munkavállaló öregségi biztosítását és 3.000 gazdatiszt nyugdíjbiztosítását látja el.

Az Intézet évi bevétele kereken 16,000.000 pengő. Tartalékalapjainak vagyona 15,728.67471 pengő.

Az Intézet ezidőszerint ellátja a gazdasági cselédek és gazdasági gépmunkások kötelező balesetbiztosítását, a gazdasági munkavállalók kötelező öregségi biztosítását, a gazdatisztek nyugdíjbiztosítását, ezenfelül a gazdasági munkavállalók és kisbirtokosok jelentőségben egyre csökkenő önkéntes öregségi, rokkantsági biztosítását.

A mezőgazdasági társadalombiztosításnak a legrégebb – kötelező alapon működő - biztosítási ága a balesetbiztosítás. A balesetbiztosítási kötelezettség ezidőszerint 3 munkavállalói kategóriára terjed ki, a gazdasági cselédekre, a gazdasági gépmunkásokra és a vizitársulati munkásokra. A balesetbiztosítás tehát nem terjed ki mindenkire, aki gazdasági munkával keresi kenyerét, hanem csak a gazdasági munkásoknak egyes, a törvényben meghatározott csoportjaira. Ez maga után vonja azt, hogy a biztosítási kötelezettség megállapításánál a gazdasági munkajog fogalm meghatározásaira gondos figyelemmel kell lenni.

A gazdasági cselédek baleset esetére való biztosítására a gazdákat már az 1900. évi XVI. törvénycikk kötelezi. Ez a balesetbiztosítási kötelezettség kiterjed mindenkire, aki a törvény szerint gazdasági cselédnek minősül. Ennek következtében biztosítási kötelezettség alá esik több olyan munkavállalói csoport is, amelyet a közönséges szóhasználat nem tekint gazdasági cselédnek. Lássuk tehát melyek azok a feltételek, amelyeknek fennforgása esetén a munkavállaló gazdasági cselédi minőségét és így balesetbiztosítási kötelezettségét is, meg kell állapítani. A gazdasági cseléd törvény, az 1907: XLV. törvénycikk 1. §-a szerint gazdasági cseléd az, aki szerződéssel kötelezi magát, hogy más gazdaságában legalább egy hónapon át bérért személyes és folytonos szolgáltatásokat teljesít. Viszont nem tekinthető gazdasági cselédnek az, aki napszámbérért vagy részbérért szerződik. A gazdasági cseléd fogalmának ezek szerint a fő ismertető jelei:

a) a személyes szolgálatra való kötelezettség (munkavállalás), *b)* időbér, de nem napibér, *c)* legalább egy hónapi szolgálati idő, *d)* gazdasági munkakör, *e)* a szolgálat folytonossága és *f)* a szolgálat alsóbbrendűsége.

Ezeket az ismérveket a földművelésügyi minisztérium a községi elöljáróságok tájékoztatását célzó rendeletekkel kimerítő alaposággal magyarázza meg.

Azok a munkavállalók, akiknél ezek a feltételek fennforognak, gazdasági cselédek és mint ilyenek balesetbiztosítási kötelezettség alá esnek, bármiképpen is jelölje meg szolgálati viszonyukat a közönséges szóhasználat, illetőleg a szerződésük. Ennek megfelelően mint gazdasági cselédek balesetbiztosítási kötelezettség alá esnek a közönségesen is így nevezett gazdasági cselédeken felül a szegődményes iparosok és az egy hónapot meghaladó időre előre meghatározott összegű bérért szerződöttetett idénymunkások, az úgynevezett sommások, nyári cselédek is.

A második biztosítási kötelezettség alá tartozó kategória a gazdasági gépmunkások. Ezeknek a biztosítási kötelezettsége szinte természetes következménye annak a nagyobb veszélynek, amit a géppel végzett munka más munkával szemben magában rejt. Ebben a kategóriában biztosítási kötelezettség alá esik mindenki, aki valamely gazdasági gépberendezés mellett dolgozik. Az a körülmény, hogy a gépmunkás készpénzért, vagy a termények egyrészéért dolgozik, vagy úgy kapja meg munkájának ellenértékét, hogy a gép mellett dolgozó másik törpebirtokos az ő terményeinek elcséplésénél munkáját munkával viszonozza, a biztosítási kötelezettség szempontjából közömbös.

A gazdasági gépmunkások nem olyan állandó alkalmazottak, mint a gazdasági cselédek. Ha ezeket egyénileg névszerint kellene biztosítani, a ki- és bejelentésekhez a géptulajdonosnak egész kis irodát kellene fenntartania, már pedig tudjuk, hogy pl. cséplés idején a gazda vagy a bér cséplő nemcsak Írásbeli munkát végezni, de még aludni sem igen ér rá. A munkaadó adminisztratív munkájának teljes lecsökkentését szolgálja az úgynevezett átalánybiztosítás lehetősége. Az átalánybiztosításhoz a munkásokat névszerint nem kell bejelenteni, hanem e helyett a biztosítás a gépberendezés bejelentése útján történik. A géptulajdonos bejelenti gazdasági gépberendezésének pontos adatait, befizeti a gép után a munkások balesetbiztosításáért megállapított átalányösszeget és ezzel biztosítási kötelezettségének már teljesen eleget is tett. Az átalánybiztosításnak praktikus voltát a gazdasági géptulajdonosok nagy többsége is átlátta. Ezért ma már alig van géptulajdonos, aki gépmunkásait nem átalányban, hanem egyénileg biztosítaná. Az átalánybiztosítás elterjedésére jellemző, hogy pl. az elmúlt évben közel 42.000 gazdasági gépet jelentettek be az Intézethez átalánybiztosítás végett, ezek között több mint 18.000 cséplőgépet.

A harmadik biztosítási kötelezettség alá eső kategóriába az úgynevezett vizitársulati munkások tartoznak. Ezek rendszerint kubikus munkások. A kubikus munkások, ha útépitésnél, házépítésnél dolgoznak, az ipari társadalombiztosítás körébe tartoznak, ha azonban valamely vizitársulat alkalmazásában árvédelmi munkát végeznek vagy éppen a földművelésügyi minisztérium alá tartozó valamelyik folyammérnöki vagy kultúrmérnöki hivatal által vezetett munkánál dolgoznak, az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézetnél esnek balesetbiztosítási kötelezettség alá. Ezeket a munkásokat is rendszeresen átalánybiztosítás útján szokta a munkát vezető hivatal vagy társulat az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézetnél biztosítani. Ugyancsak átalányban biztosítják munkásaikat a földművelésügyi minisztérium fennhatósága alatt álló kincstári erdőbirtokokat kezelőhivatalok is.

A balesetbiztosítási kötelezettség kérdésénél nagyon fontos annak az eldöntése, hogy a kérdéses munkás az ipari, vagy a mezőgazdasági társadalombiztosítás körébe tartozik-e. Ezt a kérdést az Intézet a kialakult joggyakorlat alapján szokta elbírálni. Abban az esetben pedig, ha a két Intézet között vita merül fel, a vitát a földművelésügyi miniszter a belügyminiszterrel egyetértve rendelettel dönti el.

A balesetbiztosításnak természetbeli és pénzbeli szolgáltatásai vannak. Ez más szóval azt jelenti, hogy az Intézet egyrészt gondoskodik a balesetet szenvedett munkásnak a teljes felgyógyulásáig való gyógykezeléséről, tehát viseli az orvos díjazását, a gyógyszerek és a kötszerek árát, valamint az esetleg szükséges kórházi ápolási költségeket, másrészt a baleset miatt munkaképtelenné vált munkásnak pénzbeli támogatást is nyújt.

A balesetet szenvedett gazdasági munkás vagy cseléd gyógykezelésére az Intézetnek külön szerződött vagy állandóan alkalmazott orvosa nincsen. Ezt a gyógykeze-

lést a községi vagy körorvosnak kell ellátnia, azonban a sérültnek jogában áll magát bármelyik magánorvossal kezeltetnie, a korlátozás csak az, hogy az Intézet magánorvossal való gyógykezelés esetében sem térít meg nagyobb összeget, mint amit a rendeletileg megállapított díjszabás szerint a községi- vagy körorvos felszámíthat.

A készpénzbeli segélyek két irányban tagozódnak, a szerint, hogy a balesetet közvetlenül követő átmeneti segélyezésről vagy a véglegesen megrokkant munkás állandó segélyezéséről van szó. A gazdasági munkás a balesetet követő első 70 napra napi 1 P 20 f úgynevezett napisegélyt kap, ami megfelel az ipari társadalombiztosítás táppénzének. A gazdasági cseléd napisegélyt nem kap, hanem e helyett munkaadója köteles részére a baleset által okozott munkaképtelenség tartamára, legfeljebb azonban egy negyedévre teljes bérét és minden járandóságát kiszolgáltatni. A baleset által okozott munkaképtelenség 71. napjától, illetőleg gazdasági cselédeknel az első negyedév végétől kezdve, a sérült baleseti járadékot kap.

Itt meg kell emlékeznünk a mezőgazdasági balesetbiztosításnak egy, az egyéb társadalombiztosítási rendszerektől eltérő sajátosságáról, a gazda, illetőleg a munkaadó előlegezési kötelezettségéről. A mezőgazdasági balesetbiztosítást mint említettem, az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet központilag Budapestről intézi. Ennek következtében az Intézet a balesetet szenvedett gazdasági munkavállaló gyógykezeléséről a baleset után azonnal gondoskodni nem tud és őt a szükséghez képest azonnal nem segélyezheti; már pedig a balesetbiztosításnál éppen annak van legnagyobb jelentősége, hogy a balesetet szenvedett munkavállaló mint az orvosi ellátás, mint a segélyezés tekintetében rögtön a baleset után részesüljön segítségben.

Ennek a célnak elérése végett a mezőgazdasági balesetbiztosítási törvények úgy rendelkeznek, hogy a balesetet szenvedett gazdasági cseléd, illetőleg gazdasági gépmunkás gyógykezeléséről a munkaadó köteles gondoskodni és a gazdasági gépmunkás részére a munkaadó 70 napig napi 1 P 20 f napisegélyt előlegezni, a gazdasági cseléd részére pedig a szolgáltató gazda egynegyed évig, tehát 91 napig a cseléd bérét és minden járandóságát kiadni köteles. A sérült felgyógyulása, illetőleg az egynegyed év, vagy 70 nap eltelté után azután a munkaadónak a felmerült költségekről és a kiadott napisegélyekről vagy berről az erre a célra szolgáló nyomtatványokon a községi előjáróság útján számlát keli az Intézetnek benyújtania és ennek alapján a költségeket az Intézet megtéríti. Természetesen a gazdasági cseléd munkaadója részére az Intézet nem tudja a cseléd bérét vagy annak pontos ellenértékét megtéríteni, hanem e helyett törvényesen megállapított napi térítményt ad. A napi térítmény ép úgy, mint a napisegély 1 P 20 f, azonban a munkaképtelenség első 21 napjára napi térítmény nem jár. Ennek a rendelkezésnek célja az, hogy a gazda, aki a kérdésben anyagilag is érdekelve van, a cseléd felgyógyulását minden tekintetben elősegíteni törekedjék.

Az a gazdasági cseléd, aki egynegyed év után, az a gazdasági gépmunkás pedig, aki 70 nap után sem épül fel teljesen, baleseti járadékot kap. A baleseti járadék 100%-os rokkantnál havi 24 pengő. Az ennél kisebb fokban megrokkantaknál pedig ennek aránylagos része. A földművelésügyi miniszternek nem régen megjelent rendelete értelmében azok a 100%-os rokkantak, akik nemcsak teljesen keresőképtelenek, hanem emellett még ápolásra, gondozásra is szorulnak, a 24 pengős havi baleseti járadékon felül még havi 12 pengő úgynevezett tehetetlenségi pótlékot is kapnak.

A baleset következtében meghalt gazdasági munkavállaló hátrahagyott családja haláleseti segélyt kap. Ezeket a haláleseti segélyeket a földművelésügyi miniszter éppen

a folyó év január i-től kezdődően emelte fel jelentős mértékben. Most a haláleseti segély 800 pengő. Ha azonban a biztosított munkavállalónak gyermekei is maradtak, azok után a haláleseti segélyen felül gyermekpótlék is jár. A gyermekpótlék az első és második gyermek után 100-100 pengő, minden további gyermek után pedig 200-200 pengő. A teljesen árvagyermeknek fejenként 400-400 pengő haláleseti segélyt kapnak.

A földművelési kormány által a folyó évi január i-től kezdve hatálybaléptetett új rendezés lehetővé teszi azt is, hogy amidőn a szociális szempontok azt indokoltá teszik, az özvegy, illetőleg az árvák egyszersmindenkorra szóló haláleseti segély helyett járadékot kapjanak.

A balesetbiztosítást ma már a visszacsatolt felvidéki területen is az Intézet látja el és pedig a Csonka-Magyarországon eddig hatályban volt szabályok szerint. Ezzel kapcsolatban rá kell mutatnom egy tévhitre, hogy tudniillik a csehek a társadalombiztosítás minden ágában többet nyújtottak, mint a hasonló magyar intézmények. Ezzel szemben például a mezőgazdasági balesetbiztosításnál az ezt ellátó csehszlovák intézmény alacsonyabb napisegélyt és főleg alacsonyabb haláleseti segélyt adott, mint most az Intézet, viszont egy gazdasági cseléd után közel kétszer annyi hozzájárulási díjat szedett be.

A mezőgazdasági társadalombiztosításnak másik fontos ága a gazdasági munkavállalók kötelező öregségi biztosítása.

A magyar föld elaggott munkásairól való gondoskodás már az Intézet megalapításától kezdve foglalkoztatja a kormányt és az Intézet vezetőségét. Az 1900: XVI. törvénycikk ezt a kérdést az önkéntes biztosítás útján kívánta megoldani. Ez a törekvés kezdetben sikerrel is kecsegtetett, mert néhány év alatt már több mint 30.000 önkéntesen biztosított, úgynevezett első és második csoportbeli tagja volt az Intézetnek. Egy-két év után azonban az 1900-ban szervezett önkéntes biztosítási csoportokba való jelentkezés alább hagyott és szükségessé vált az önkéntes biztosítás gyökeres reformja. Ez 1912-ben történt meg. Az 1912-ben szervezett úgynevezett nyugdíj csoport szolgáltatási rendszere már megfelel a modern öregségi biztosítás követelményeinek. A nyugdíjcsoporthoz vonatkozó jogszabályok megalkotásánál már nagy mértékben figyelembe vették a német öregségi biztosítás tapasztalatait is, mert hiszen éppen ebben az időben történt a német társadalombiztosítás nagyszabású, máig ható reformja is.

A nyugdíj csoportbeli biztosítás szintén igen jó kilátásokkal indult. A világháború kitörésekor ennek a tagsági csoportnak már több mint 35.000 tagja volt. Sajnos, a világháború az önkéntes öregségi biztosítás fejlődésének teljesen véget vetett. A biztosítottak nagy részét idegen megszállás alá juttatta, az Intézetnek e biztosítások díjtartalékául szolgáló vagyonát, melyet az Intézet vezetősége hazafias kötelességérzettől vezetve hadikölcsön-kötvényekbe fektetett, megsemmisítette. A háború után az önkéntes öregségi biztosítás feltámasztását hiába kísérelte meg az Intézet. Hiába volt az igen előnyös valorizáció, amely a tartalékalapok elértéktelenedése ellenére is a koronaértékű segélyeknek 60%-át adta meg pengőértékben, hiába volt az Intézet részéről megindult propaganda, földmives munkásságunk részéről e biztosítás iránt többé érdeklődés nem mutatkozott, úgyhogy ezidőszerint a tagsági díjat fizető önkéntesen biztosított tagok száma már csak 2.700.

A gazdasági munkavállalók öregségéről való gondoskodás tehát önkéntes biztosítás útján megoldható nem volt. Ennek a ténynek a felismerése vezette a kormányt azután arra, hogy az elaggott gazdasági munkavállalókról a kötelező öregségi biztosítás bevezetése útján gondoskodjék. Az erre vonatkozó törvény az elmúlt évben került törvénytárunkba, mint az 1938: XII. törvénycikk.

Az új törvény szerint – amely éppen most van végrehajtás alatt – öregségi biztosítási kötelezettség alá esik minden 18. életévét betöltött férfi gazdasági munkavállaló, akinek nincsen olyan földbirtoka, amelynek területe a két kataszteri holdat, kataszteri tiszta jövedelme pedig a 20 koronát meghaladná. Ezeknek a munkavállalóknak a számát az 1930. évi népszámlálás adatai alapján 750.000-re lehet becsülni.

A biztosítási kötelezettség alá tartozó gazdasági munkavállalóknak minden munkában töltött hét után 20 fillér járulékot kell fizetniök. A járulékot a munkaadónak kell levonnia és az Intézet javára lerónia. A munkavállalói járulék lerovására a törvény, illetőleg végrehajtási rendelete az ügyvitel egyszerűsítése és az érdekelteknek az írásbeli tennivalóktól való mentesítése végett a több külföldi állam társadalombiztosításában már régóta alkalmazott bélyegrendszerrel vezette be. A munkavállalói járulék lerovásánál és kezelésénél ugyanis az egyszerű és kevés írásbeli munkával járó ügyvitelnek óriási a jelentősége. Gondoljunk csak arra, hogy a biztosítottak száma háromnegyed millió és bizony mind a biztosítottak, mind a kisbirtokos munkaadók tollat nem nagyon forgató egyszerű földműves emberek. Ezekre a bejelentőlapok kitöltése és a járulékoknak postatakarék útján való befizetése nagyon súlyos terhet jelentene. De még az intelligens gazdáinkra is súlyos teher lenne az, ha éppen a legszorgosabb munkaidőben kellene száz számra bejelentési lapokat kitölteniök, határidőkre ügyelniök.

A bélyegrendszer mellett a biztosítottnak és munkaadónak írásbeli munkája alig van. A munkaadó a bérfizetéskor a munkás béréből a heti 20 filléret levonja és az ennek megfelelő értékű bélyeget a munkás biztosítási könyvében lévő bélyeglapra felragasztja. A bélyegrendszer adminisztrációjának alapja ugyanis a biztosítási könyv, amely tartalmazza a biztosított személyi adatait és a mezőgazdasági biztosítási bélyegek felragasztására szolgáló bélyeglapokat. A törvény előírja, hogy minden biztosítási kötelezettség alá eső munkavállalónak biztosítási könyvet kell váltania, e nélkül munkát nem vállalhat.

A biztosítási könyveket a községi előjáróságok állítják ki, a községi előjáróságot pedig az Intézet látta el ingyen biztosítási könyvekkel. Ennek megfelelően az Intézetnek 800.000 darab biztosítási könyvet kellett szétküldenie a községi előjáróságokhoz és a polgármesterekhez, hogy ez milyen nagy feladat volt, annak jellemzésére felemlitem, hogy a biztosítási könyvek elkészítéséhez négy vágón papíryanagra és 42.000 méter könyvkötővásznonra volt szükség.

A végből, hogy a biztosítási kötelezettség teljesítését ellenőrizni lehessen azoknak a gazdasági munkásoknak, akik biztosítási kötelezettség alá nem esnek, külön úgynevezett mentességi igazolványt kell váltaniök.

A biztosítás terheihez hozzájárulnak a munkásokon felül a birtokosok, az állam és a törvényhatóságok is. A birtokosok hozzájárulása a földadó arányában történik. A hozzájárulás progresszív, 100 korona kataszteri tiszta jövedelemig a birtokos mentes a hozzájárulástól, 100-150 korona kataszteri tiszta jövedelemig a hozzájárulás a földadó 5%-a, 150 korona kataszteri tiszta jövedelmen felül pedig a földadó 18½%-a.

Az állam négy- és félmillióval, a törvényhatóságok 950.000 pengővel járulnak évenként a biztosítás terhéhez.

Az öregségi biztosítás szolgáltatásai: az öregségi járadék és a haláleseti segély.

Öregségi járadékra annak van igénye, aki 65., ha tűzharcos 63. életévét betöltötte és a 15 évi várakozási időt olyképen töltötte el, hogy utána minden évben legalább 15 heti járulékot leróttak. A járadék három részből alakul. A járadéktörzs évi 60 pengő.

Ehhez járul még a lerótt munkavállalói járadékok száma és összege szerint alakuló járadék-törzspótlék és fokozódó járadékrész. Ezek figyelembevételével egy gazdasági cseléd évi öregségi járadéka körülbelül 230 pengőig emelkedhetik.

Van az öregségi biztosítási törvénynek egy igen nagy szociális jelentőségű, a többi társadalombiztosítási törvényektől eltérő rendelkezése. Ez az úgynevezett átmeneti időre szóló rendelkezés, járadékot ad azoknak a gazdasági munkavállalóknak is, akik öreg koruknál fogva a törvényszerű 15 éves várakozási időt 65, ha tűzharcosok, 63 éves korukig már nem tudják eltölteni és így járulékfizetés alapján járadékra jogot már nem szerezhetnek. Ezeknél az öreg, vagy már öregedés felé járó munkásoknál a törvény figyelembe vesz olyan éveket is, amelyeket ők a törvény hatálybalépése előtti időben gazdasági munkában töltöttek, de amelyekre járulékot nem fizettek, mert hiszen ilyen irányú törvényes rendelkezés hiányában nem is fizethettek.

Ennek az átmeneti rendelkezésnek a következtében ma már 58.000 a 65., illetőleg a 63. életévét betöltött gazdasági munkavállaló kap havi 5 pengős járadékot. És körülbelül 200.000-re becsülhető azoknak a gazdasági munkavállalóknak a száma, akik részére az átmeneti időre szóló rendelkezések fogják lehetővé tenni azt, hogy 15 éven belül járadékot kapjanak.

Mint említettem tehát 58.000 munkás már öregségi járadékot kap. Ha figyelembe vesszük azt, hogy a törvény idevonatkozó rendelkezése csak 1938. szeptember 15-én lépett hatályba, nem nehéz átlátni, hogy a több mint félszázezer munkás járadékigényének megállapítása, amelyhez még körülbelül 15.000 jogosulatlan kérelem elbírálása is járult, milyen ügyviteli feladatot rótt az Intézetre. Bizony a november és december hónapokban az Intézetnél a hivatalos órák rendszerint reggel 8-tól este 10-ig tartottak.

Míg az előzőekben tárgyalt öregségi biztosítás a magyar föld fizikai munkásainak öregsége idején való megélhetését biztosítja, a gazdatiszti nyugdíjbiztosítás a magyar földművelés szellemi irányítóirol, az agrártársadalom vezérkaráról gondoskodik.

A gazdatiszti nyugdíjbiztosítást az 1937. június 10-én hatályba lépett 1936: XXXVI. törvénycikk vezette be. E törvény értelmében biztosítási kötelezettség alá esik minden gazdatiszt és a gazdasági egyesületeknél alkalmazott minden tisztviselő. Azt, hogy ki a gazdatiszt, a törvény pontosan meghatározza. A törvény szerint gazdatiszt az, aki másnak gazdaságában a vezetés, irányítás vagy szervezés rendszerinti tennivalóira fizetésért szerződik. E fogalom meghatározás figyelembevételével biztosítási kötelezettség alá esnek tehát nemcsak az okleveles gazdatisztek, hanem a magyar mezőgazdaság minden szellemi munkát ellátó, irányító tisztviselője.

A gazdatisztek az alkalmazásuktól számított 15 nap alatt köteles a munkaadó, földbirtokos vagy bérlő az Intézethez bejelenteni. Ugyancsak a munkaadó köteles fél-évi részletekben a biztosítási díjat is befizetni. A biztosítási díj felét azonban a munkaadó a gazdatiszt fizetéséből levonhatja. A biztosítási díj a gazdatiszt fizetésével arányos, annak körülbelül 12%-a. A legalacsonyabb biztosítási osztályban évi 144 pengő, a legmagasabb biztosítási osztályban évi 720 pengő.

A törvény önkéntes biztosításra is ad lehetőséget. A gazdatiszt, ha állását elvesztette, biztosítását önkéntes tovább biztosítással folytathatja. Ennek az önkéntes tovább biztosításnak a díja ugyanaz, mint a kötelező biztosításnak. Az önkéntes többletbiztosítással pedig lehetőséget ad a törvény arra, hogy gazdatiszt fiatal korában teljesített befizetésével a nyugdíját fokozhassa.

A biztosítás szolgáltatásai öregségi vagy rokkantsági nyugdíj, gyermekpótlék, özvegyi nyugdíj és nevelési segély.

Öregségi nyugdíj jár annak a gazdatisztnak, aki a tízéves várakozási időt eltöltötte és a 65. életévét betöltötte. A 65 éves korhatárt azonban önkéntes külön biztosítással 60 évre lehet leszállítani.

Rokkantsági nyugdíj jár annak a gazdatisztnak, aki a tízéves várakozási idő eltöltése után keresőképességének legalább 2/3 részét elveszíti, öregségi és rokkantsági nyugdíjat együttesen senki sem kaphat. Az öregségi és rokkantsági nyugdíj évi 120 pengő nyugdíjtörzsből és a befizetett biztosítási díj 19%-át kitevő fokozódó nyugdíjrészből áll. Az öregségi vagy rokkantsági nyugdíjhoz minden 18. életévet még be nem töltött gyermek után a nyugdíj 5%-ának megfelelő gyermeksegély járul.

Az özvegyi nyugdíj, amely a tízéves várakozási idő eltöltése után meghalt gazdaszt özvegyét illeti meg, az öregségi, illetőleg rokkantsági járadék felével egyenlő. A biztosított gazdaszt árván maradt gyermekei nevelési segélyt kapnak. Ez minden egyes félárva után az özvegyi nyugdíj 30%-a, az egész árvák után pedig 60%-a, annak az összegnek, amely anyjuk életbenléte esetében özvegyi nyugdíj fejében járna.

Az Intézetnél ezidőszerint 3200 gazdaszt és gazdasági egyesületi tisztviselő van biztosítva, akiknek az évi biztosítási díja hozzávetőlegesen 1 millió pengő.

Végezetül szeretnék egy-két szót szólni a mezőgazdasági társadalombiztosításnak a közigazgatással való kapcsolatáról.

Mint már a fentiekben említettem, a mezőgazdasági társadalombiztosítást vidéken a közigazgatás szervei hajtják végre. A közigazgatás szervein és elsősorban a községi elöljáróságokon múlik tehát az, hogy jól vagy rosszul működik-e a mezőgazdasági szociális biztosítás. Bizonyos, hogy a mezőgazdasági társadalombiztosítással kapcsolatos munkák nem kis terhet jelentenek az ezerféle feladattal amúgy is túlterhelt községi és városi tisztviselőkre, de bizonyos az is, hogy a nemzetét és fajtáját szerető jegyzőnek a minden támogatást megérdemlő gazdasági munkás népünk érdekében szeretettel kell vállalni ezt a feladatot. Szeretettel és nemcsak kötelességtudással. A mezőgazdasági társadalombiztosítás fejlődése érdekében ugyanis nem elegendő, ha a községi és városi szervek az idevonatkozó törvényeket maradéktalanul végrehajtják, hanem szükséges, hogy ennek az intézménynek fontosságát és közérdekű voltát a társadalom és pedig mind a gazdák, mind a munkások tudatába átvigye.

Ha közigazgatásunk szervei ennek az intézménynek az ügyeit éppen olyan szeretettel fogják továbbra is intézni, mint amilyen ügyszeretetet magánál az Intézetnél láttam, hiszem, hogy ez az intézmény a magyar mezőgazdaság dolgozó társadalmának szociális békéjét mindig jól fogja szolgálni.